ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

בראשונה לא. דאין אדם רשאי לאכול כלום אחר מצת חובה: **מה שביעי רשום.** דכתיב[1] וביום השביעי עצרת לה' כתיב מאכלו מצות שהרי הוציאו מן הכלל אף ששת ימים רשות שאם רוצה יכול לאכול בשר בלא לחם או להתענות: **מתני' כולם לא יאכלו.** אם התמילו לאכול פסחם ושנו ועדיין לא אכלו כל פסחם לא יאכלו דגרמין כאוכלי פסחם בשאר מצורות[2] או בזמן הזה שאין פסח אם ישנו כולם[3]:

עד

רש"ם

בראשונה לא. דאין אדם רשאי לאכול כלום אחר מצת חובה: **מצה בזמן הזה דאורייתא.** לילה הראשון חובה: **הביא מבני ליה לטמא ושביה בדרך רחוקה.** וזמנן שביהם"ק קיים: **כביב בהאי וכביב בהאי וגריכא.** דטמא ושביה בדרך רחוקה לא יליף מערל וכן נכר דהא אית ליה תשלומין לפסח שני הלכך לא יאכל מצה בראשון עד שיעשה פסח שני ויקיים על מצות ומרורים יאכלוהו אבל ערל וכן נכר דין הוא שיאכלו מצה בראשון דהא לא אכלי בשני ואי כתב רחמנא בערב מאכלו מצות הוה מוקמינ לה בערל וכן נכר משום דלית ליה תשלומין אבל טמא ודרך רחוקה דאית להו תשלומין לא ליחייבו בראשון הלכך כתב רחמנא טמא ושביה בדרך רחוקה: **שביעי רשום.** דכתיב[4] וביום השביעי עצרת ולא כתיב מאכל מצות שהרי הוציאו מן הכלל: **אף ששת ימים רשום.** שאם רצה לאכול בשר בלא לחם או להתענות הרשות בידו: **הוי דבר שהיה בכלל.** דכתיב[5] שבעת ימים תאכל מצות ולא מן הכלל בהאי קרא דששת ימים כתיב ללמד שהיא רשות ולא ללמד על עצמו לבדו אלא ללמד על הכלל כולו דהיינו ז' ימים דזו אחת מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן. מהכא שמעינן דמצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן דהא תניא קרא יוחנן דאמר דאין אוכלין אחר מצת חובה שבאחרונה כלום אלא ליהנות דעם מצה מייה אכל שתיית יין לא מיבעליה דשתיה לא מבטלא אכילה מייה: **מתני' ישנו כולן לא יאכלו.** אם התמילו לאכול פסחן וישנו לא יאכלו דגרמה כאוכל פסחו בב' מקומות דמאחר שישנו המימו דעתן לאכול עוד ומשיב ליה תנא כאכילת שני מקומות וחומרא בעלמא הוא. וליכא לפרושי משום דדמי לאכילת שתי חבורות משום דאם כן קשיא אמתמא אמתמא דהא בכילד לולין (לעיל דף פו.) אמר לן רב' יהודה דפסח נאכל בשתי חבורות אבל אין האוכל אוכל בשני מקומות הלכך טעמא דמתני' משום אכילת שני מקומות. והוא הדין נמי במצה בזמן הזה לאחר שהתחיל לאכול מצת חובה בתחילה ושל הפסח אכילה היא ושוב לא יאכל משום דעבירה זכר לפסח בזמן שבית המקדש קיים וכן מוכיח בגמרא דאפילו בזמן הזה מיירי תנא. וליכא לפרושי טעמו משום דאין מפטירין אחר מצה אפיקומן דאם כן מיקשי לאידך ליתנא דאמרינן מפטירין אמאי לא אותביה מייה לעיל: רבי

בראשונה לא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בראשונה דקאכיל לתיאבון אבל באחרונה דילמא אתי למיכל אכילה גסה אימא לא קמ"ל מר זוטרא מתני הכי אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מפטירין אחר המצה אפיקומן נימא מסייע ליה אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אחר הפסח דלא אבל אחר מצה מפטירין לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא אחר מצה דלא נפיש טעמיה אבל לאחר פסח אימא לא קמ"ל מיתיבי הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל (אכילת) בזית מצה באחרונה באחרונה אין בראשונה לא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בראשונה דקאכיל לתיאבון אבל באחרונה דאתי למיכלה אכילה גסה אימא לא קמ"ל: אמר רבא [6]מצה בזמן הזה דאורייתא [7]ומרור דרבנן ומאי שנא מרור דכתיב [8]על מצות ומרורים [9] בזמן דאיכא פסח יש מרור ובזמן דליכא פסח ליכא מרור מצה נמי הא כתיב על מצות ומרורים [10] מצה מיהדר הדר ביה קרא [11]בערב תאכלו [12] מצות [13]ורב אחא בר יעקב אמר אחד זה ואחד זה דרבנן אלא הכתיב בערב תאכלו מצות הרוא [14]מיבעי ליה לטמא ושביה בדרך רחוקה דם"ד אמינא כיון דפסח לא אכלי מצה ומרור נמי לא ניכול קמ"ל ורבא אמר לך טמא ושביה בדרך רחוקה לא צריך קרא דלא גרעי מערל ובן נכר דתניא [15]כל ערל לא יאכל בו [16]בו אינו אוכל אבל אוכל במצה ומרור ואידך [17]כתיב בהאי וכתיב בהאי וצריכי תניא כוותיה דרבא [18]ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך [19]מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות מאי טעמא הוי דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא יכול אף לילה הראשון רשות תלמוד לומר על מצות ומרורים יאכלוהו אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין ת"ל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה: **מתני' ישנו מקצתן יאכלו כולן לא יאכלו** ר'

באחרונה אין בראשונה לא. פי' בראשונה בלא אחרונה כגון דלית ליה אלא חית מצה ותו לא דעוב לאוכלו על השובע ולהיות טעם מצה בפיו אבל אי אית ליה מצה לכל סעודתו טוב לו לאכול מצה בתחלה לתיאבון ולבדק עליה ואח"כ בגמר סעודתו יאכל חית מצה ויהיה טעם מצה בפיו ועיקר מצוה על הראשונה שהיא באה לתיאבון וגם יהא לבסוף טעם מצה בפיו באותו חית אחרון ואפילו אם עיקר מצוה באחרונה אין זה תימה אם אנו מברכין על הראשונה כדי לפטור המצה של אחרונה שהרי אין לברך על האחרונה משום שלאחר שמילא כריסו הוא אכל יכול הוא לברך על הראשונה ותיפטר האחרונה שהיא עיקר המצוה כדפרישית (לעיל[1]) ברב חסדא גבי תרי טיבולי דמרור וכן ג"ל להלן שהיה כורך מצה ופסח בסוף הסעודה והכי הוי אכיל מצה דאוריתא אם כן בתחלת סעודה היה מברך על המצה ואוכל דמוצלת אותה ברכה לברכת מצה עם הפסח שבסוף ומיהו לההיא פירוש' דלעיל דלרב חסדא בעי לאחר על שאר ירקות לטיבול ראשון כדי שיברך על המרור בטיבול שני א"כ ה"ג יחזר כמו כן על הסופגנין לאכול בתחלה כדי שיברך על אכילת מצה לבסוף מיהו לפי' אחר שגם לרב חסדא אין צריך לחזר על שאר ירקות אלא מברך על המרור בטיבול ראשון ובאותה ברכה יצא בטיבול שני ה"נ יברך על מצה דמתחלה ויצא בשל מצות מצה שלבסוף: **מפטירין אחר מצה אפיקומן.** וא"ת אחר הפסח מאי טעמא אין מפטירין הא נפיק טעמיה טפי ממצה יש לומר כדמפרש בירושלמי דמשום הכי נאכל על השובע שלא יבא לידי שכירת עצם וכתיב (שמות יב) ועצם לא תשברו בו ומש"ה אין אוכלין שום דבר וא"ת הא במנחה נמי אמרי' בתמורה (דף כג.) ובמנחות (דף סא.): דנאכלת על השובע וליכא למימר הא טעמא י"ל דהתם ה"ט שלא יצא משלחן רבו רעב אבל במצה לא שייך הא טעמא דלאו משלחן רבו הוא כולי האי וחגיגה הבאה עם הפסח אע"ג דאיכא למ"ד[2] דאית בה משום שכירת עצם ואפ"ה אינה נאכלת על השובע היינו משום דפסח[3] בן שנתו הוא וכיון ומייתינן לשכירת עצם אכל חגיגה לא ומאן דאמר אין מפטירין אחר מצה ופסח אם כן לא ס"ל כטעם הירושלמי אלא סבר דבעינן שיהא טעם מצה ופסח בפיו: **כל בן נכר לא יאכל בו** בו אינו אוכל. אין לפרש בו אינו מייב לאכול דהא ודאי מייב לאכול דהא מייב בכל המצות אלא שאינו רוצה ונראה לפרש דמיירי בישראל מומר בשעת שחיטה וחזר ועשה תשובה וקאמר אף על גב דישראל מועלת הוא כיון שלא נמנה עליו בשעת שחיטה שוב אינו אוכל בו אבל אוכל הוא במצה ובמרור וערל היינו שמתו אחיו מחמת מילה ומייב בכל המצות ומקיים כולן אלא שאינו בפסח ובפרק מי שהיה טמא (לעיל דף ט.) גרס תרוייהו כל ערל לא יאכל בו כל בן נכר לא יאכל בו למה לי ומשני צריכי דאי אתמר על משום דמאים כו' לכאורה משמע דאינערך גופיה דקרא ולא נהירא דלמה לי צריכותא אפילו דמו להדדי לגמרי וכי מזהירין מן הדין פשיטא דתרוייהו צריכי למכתב אלא אדיוקא דקאמי קאי דדייקינן בו הוא דאינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ובמרור קיימא הן צריכותא והכי מיפרשא התם צריכא דאי אשמעינן כלומר תרוייהו צריכי לדיוקא דקרא אבל אוכל הוא במצה ובמרור דאי אשמעינן ערל משום דלגו לשמיס אבל בן נכר אימא לא ואי אשמעינן בן נכר משום דלא מאים אבל ערל אימא לא ואף על גב דגמרא לא קאמר הכי ליכא למיחש שלא בא להשמיענו אלא שחלוקים זה מזה והוי כאילו צריכי לגופייהו ודכוותה אשכחן בפ"ק דב"ק (דף ג.) גבי ושלח דמשמע שן ומשמע רגל כו': (שייך לעיל) **רב אחא בר יעקב אמר אחד זה ואחד זה מדרבנן.** ל"ע בההיא סוגיא דפרק כל שעה (לעיל דף מח:) דמשמע בין לר' יהודה בין לר"ש פטירתא להו דהוי דאורייתא[4] מר נפקא לן מעליו מדכתיב שבעת ימים תאכל עליו מצות דעליו מיותר לומר דעליו של פסח הוא מייב לאכול מצות ומר נפקא לן מבערב תאכלו מצות כדרבא וא"ל דההיא פלוגתא אליבא דרבא ולא כרב אחא בר יעקב דאמר דרבי יהודה מצרף קרא לטמא ושביה בדרך רחוקה וערל ובן נכר כסברת רב אחא בר יעקב דלית הילכתא כוותיה ואמן קיימא לן [5]כרבי יהודה לגבי רבי שמעון: מצה

מצות ומרורים. אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים אין בית המקדש קיים מנין ת"ל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה. וקיימא לן כרבה דמצה דאורייתא ומרור בזמן הזה דרבנן. **מתני'** ישנו מקצתן יאכלו, כלן לא יאכלו, נתנמנמו יאכלו.

מסורת הש"ס

א) [לעיל קטו. קטז:], ב) [לעיל קמח:], ג) לעיל כמח. ד) שם תף ט:, ה) [לעיל כח: ע"ש], ו) מכילתא בא פרשה ת. ז) [דברים טז], ח) [מקומות. עי' בפרי הרמביים דהכי מוכח], ט) [דברים טז], י) [שם], כ) [קטו. כד"ה והלר], ל) [לעיל ע.], מ) מר נפקא ליה כל"ל וכל"ל גם בסמוך. רש"ל, נ) [פירוקין מו:].

הגהות הב"ח

(א) גברא ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא: (ב) שם ומרורים יאכלוהו מצה מיהדר: (ג) שם הדר ביה קרא בערב תאכלו. נ"ב ל"ע בתוס' פ"ק דקידושין דף ל: ע"ב ד"ה מוצא וכד"ה בזמן משמע דגרסינן הכא קרא דבכל מוצאותיכם תאכלו מצות וע"ש וכן הקשו תוס' לעיל דף כח ע"ב: (ד) רש"י ד"ה כולם לא וכו' אם ישנו כולם אחר שני כוסות הראשונים שלאחר הסידור לכוסות האחרונים הפסק סעודה הוא לא יאכלו הפ"ד:

מוסף רש"י

לטמא ושהיה בדרך רחוקה. שאינ"ם שאינו עושה פסח חייב באכילת מצה (לעיל כח:). מצה ומרור נמי לא ניכול. לא נתחייב (שם). ערל. שאתו אחיו מחמת מילה (שם). בן נכר. מי שנתגיר מעשיו לאביו שבשמים ולא לכל התורה (שם). כתיב בהאי. ערל וכן נכר וכתיב טמא ושהיה בדרך רחוקה לדיבול מצות, ואף על גב דאמר ליף מייה הלכך אינערך היקישא לקוצעו חובה. ומקולא לחמריי מוצא כגון שבעת ימים מצות תאכלו, וכגון מצות יאכל את שבעת הימים, לא נפקא לן קביעות חובה, דהבינו לאו חובה ניהו אלא מצות יאכל ולא חמץ, ואם רצה לחוץ שלא מחמץ ושלא ממצה הרשות בידו, ומדע דהא בטולהו כתיב את שבעת הימים ומוכח מצה אינו אלא לילה הראשון כדילפינן, אבל מהיאוא קרא נפקא לן חובה לילה הראשון דמדמיא לחיקשא גבי פסח וכתיב תאכל עליו מצות כי פסח לילה הראשון, אף היקישא שלא בזמן פסח בלילה ראשונה ואתיי היקישא לקוצעו חובה כמון הזה ואתיי עליו למיחרא דקביעות חובה דהיקישא לא לכל שבעה אלא לילה הראשון (שם). מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות. לפי שהשביעי בכלל שבעת ימים תאכל מצות ויצא מן הכלל, ללמד שאינלת מצה האמור בו אינו חובה, אלא אם כחה לאכול בהם אחיכלך מצה ולא חמץ, ולא ללמד על עצמו אלא אלא ללמד על הכלל כולו יצא (מנחה כג.).

עין משפט נר מצוה

א (מרי"ב או"ח סי' תעו סעי' ג בהג"ה): קו ב מרי' פ"ו מהלכות מלה הלכה ג סמג עשין מ: **קח** ג מרי' פ"ו מהל' מלה הלכה יב: ד (מרי' פ"ח מהל' קרבן פסח הל' ב): **קט** ה מרי' פ"ו מהלכות מלה הל' ג סמג שם עוש"ע א"ח סי' תפה סעיף ז: קי ו מרי' פ"ח מהל' מלה הלכה יד ופ"ח מהל' קרבן פסח הל' טו סמג עשין רכו עוש"ע א"ח סי' תעח סעיף ב:

תורה אור השלם

1. בְּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בָּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ:
במדבר ט יא
2. בָּרִאשֹׁן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעָרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעָרֶב:
שמות יב יח
3. וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיְיָ הִמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ:
שמות יב מח
4. שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה:
דברים טז ח

גליון הש"ס

תוס' ד"ה **מפטירין** וכו' **דפסח בן שנתו הוא** וריבוי. עי' תוס' מעיל נקה פרי ו':

רבינו חננאל

ראחינו דלמא לעולם מפטירין והכי קאמר, בראשונה דלתאבון קא אכיל לה למצה ודאי נפיק, אלא אפילו באחרונה ראיבא למימר דלמא אתי למיכל מצה אכילה גסה קמ"ל. מר זוטרא מתני' להא דשמואל מפטירין אחר מצה אפיקומן, לימא מתני' מסייעא ליה אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כו'. אמר רבה מצה בזמן הזה דאורייתא מרור מדרבנן, מאי שנא מרור דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח איכא מרור והאיזנא דליכא פסח אמרור נמי לא איתיב. אי הכי אמצה נמי דהא על מצות ומרורים כתיב מרור דומיא דמצה. ופרקינן לא, מצה הדר אהדרה קרא בערב תאכלו מצות, הכתוב קבעו חובה אע"ג דליכא פסח. רב אחא בר יעקב אמר אחד מצה ואחד מרור בזמן הזה דרבנן. חניא כותיה דרבא ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת, מה שביעי רשות אף ששי נמי רשות, מאי טעמא, שביעי הוה ליה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל שנאמר ששת ימים תאכל מצות, יצא שביעי ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא, שאכילת (פסח) [מצה] באלו הימים רשות, יכול אף לילה הראשון רשות תיל על

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com